

ปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน*

LEGAL PROBLEMS ON THE COLLECTION OF SCIENTIFIC EVIDENCE FOR CRIMINAL PROCEEDINGS AT THE LEVEL OF INQUIRY OFFICER

พระมหาสุรเดช โองอินทร์*, อิงครัต ดลเจิม, ตะวัน เดชภีรตันมงคล

Phramaha Suradet Ong-in*, Ingkarad Doljerm, Tawan Detpiratmongkol

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: suradet1002@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาโดยเฉพาะในชั้นพนักงานสอบสวน โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์การรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ทั้งในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ รวมถึงการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์จากเอกสารเป็นสำคัญ ซึ่งมีการเปรียบเทียบหลักกฎหมายสากลและหลักกฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบัน บทความทางวิชาการ งานสารานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ วารสารกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยต่อไป ผลการศึกษาพบว่า พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาในคดีซับซ้อน โดยยึดหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการพิจารณาที่เป็นธรรมและไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม พบปัญหาในการรวบรวมหลักฐานในชั้นสอบสวน ซึ่งขาดขั้นตอนที่ชัดเจนและไม่มีการแบ่งแยกประเภทกลุ่มตัวอย่างร่างกาย นอกจากนี้ กฎหมายปัจจุบันกำหนดให้ใช้บทสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหาเฉพาะคดีที่มีโทษจำคุกเกินสามปี ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการบังคับใช้กฎหมาย เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่า ทุกประเทศให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรม แต่แตกต่างกันในวิธีการเก็บหลักฐาน ดังนั้น ควรปรับปรุงกฎหมายโดยกำหนดขั้นตอนการเก็บหลักฐานให้ชัดเจน แบ่งประเภทหลักฐานเป็นภายในและภายนอกของร่างกายตามหลักสากล และปรับฐานความผิดทางอาญาที่ต้องใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ให้เหมาะสม รวมถึงยกเลิกบทสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายแก่บุคคลเพื่อความเป็นธรรม

คำสำคัญ: การดำเนินคดีอาญา, พยานหลักฐาน, พนักงานสอบสวน

Abstract

This research article aims to examine the legal issues surrounding the collection of scientific evidence in criminal cases, particularly at the investigation stage. It explores relevant concepts, theories, and criteria for collecting scientific evidence under both Thai and foreign laws, along with an analysis and recommendations for legal improvements to enhance appropriateness. This research is a qualitative research using the method of document analysis as the main method, which compares the principles of international law and the principles of law currently applicable, academic articles, theses, dissertations, various law journals, and related judgments to obtain conclusions and recommendations for the enforcement of laws in Thailand. The study found that scientific evidence plays a crucial role in determining the guilt or innocence of suspects in complex cases, adhering to the principles of human dignity and fair trial procedures. However, issues arise in the evidence collection process during the investigation stage, as there is a lack of clear procedures and classification of biological sample types. Additionally, current laws impose adverse presumptions against suspects only in cases carrying a prison sentence of more than three years, leading to inequalities in legal enforcement. A comparative analysis of foreign legal systems indicates that all countries prioritize human dignity within their justice systems, but differences exist in evidence-collection methods. Therefore, legal reforms should establish clear procedures for evidence collection, classify evidence into internal and external body samples based on international standards, and appropriately adjust the scope of criminal offenses requiring scientific evidence. Moreover, adverse legal presumptions against individuals should be abolished to ensure fairness in the judicial process.

Keywords: Criminal, Proceedings Evidence, Investigating Officer

บทนำ

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันเห็นว่าประเทศไทยใช้ระบบการค้นหาคำจริงในคดีอาญาในระบบกล่าวหาโดยมีวิธีการชำระคดีเป็นการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อผู้ที่มีอำนาจชำระคดีและมีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัดเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบกัน โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลยก็จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าว อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง (ศรันยา สี่มา, 2564)

ปัจจุบันมีพยานวัตถุที่กำลังมีบทบาทเป็นอย่างมากเพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น ได้แก่ ภาพจากกล้องวงจรปิด การติดต่อทางโทรศัพท์มือถือ และพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นพยานวัตถุซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2551 ปราบกฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับชั้นพนักงานสอบสวนอยู่ในมาตรา 131/1 และชั้นศาลอยู่ในมาตรา 244/1 ใช้คำอยู่สองคำ คือ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ กับวิธีทางวิทยาศาสตร์กฎหมายไม่ได้นิยามไว้แต่พอเข้าใจว่าพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ต้องประกอบด้วย การตรวจด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ที่มีความสัมพันธ์กับหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการกระทบต่อสิทธิในร่างกาย การรักษาความเป็นส่วนตัว การรักษาสิทธิและเสรีภาพจึงมีความสำคัญอีกทั้งต้องคำนึงถึงการได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักการของกฎหมายไม่ละเมิดสิทธิพื้นฐาน ดำเนินการภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแยกอำนาจสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด การรวบรวมหลักฐาน คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำให้การ และวัตถุพยานที่ใช้พิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงไว้ในสำนวนคดีและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลหรือไม่ เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาในต่อศาล ในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงยุติธรรม ทำให้สามารถคลี่คลายคดีที่ซับซ้อนและเป็นที่สนใจของประชาชนทั่วไปได้เร็วขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีฆาตกรรมอำพรางศพ เช่น คดีฆาตกรรม น.ส.โจแอน มาเซเดอร์ เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2539 ณ วัดเขาถ้ำปูน จังหวัดกาญจนบุรี (อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, 2554) คดี ด.ญ.อรวรรณ วงศ์ศรีชา (ชมพู่) ในจังหวัดมุกดาหาร เหตุเกิดเมื่อ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 (ภานุมาตร ชำคล้าย, 2565) จากประโยชน์ของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวเป็นผลนำไปสู่มีการแก้ไขประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2551 มาตรา 131/1 ที่กำหนดมาตรการทางกฎหมายในการตรวจบุคคล, วัตถุ หรือเอกสารด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวน โดยรวมถึงการตรวจตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผม น้ำลาย ปัสสาวะ อูจจาระ สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบร่างกายของผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลในคดีอาญา โดยให้เจ้าพนักงานรัฐมีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอบสวน แต่บทบัญญัติดังกล่าวยังมีปัญหาอีกหลายประการ ได้แก่ ปัญหาขั้นตอนวิธีการในการตรวจพิสูจน์ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนจากข้อจำกัดดังกล่าวจึงเกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้เกิดปัญหาการตีความข้อปฏิบัติที่เกินขอบเขต การตัดแต่งหลักฐาน การสร้างหลักฐานใหม่ การทำคดีล่าช้าหรือรวบรัดคดี จึงเป็นการบั่นทอนความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เช่น คดีไม่ฟ้องผู้ต้องหาขับรถชนดาบตำรวจจิวิเชียร กลั่นประเสริฐ แล้วหลบหนีเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2555 (Isra news, 2566) และคดีฆาตกรรมป่าบัวผัน หรือป่ากบ นางบัวผัน ต้นสุ เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2567 (จิราภรณ์ ศรีแจ่ม, 2567) ปัญหาการไม่แบ่งแยกประเภทของตัวอย่างจากร่างกายบุคคลที่ต้องตรวจตามแนวทางสากลทำให้ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขอย่างเดียวกันเป็นอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานที่จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ในคดีได้ เช่น การที่ผู้ต้องหาไม่ยอมให้ตรวจเส้นผมในคดีนางสาวภทริดา พัทธวิระพงษ์ นักแสดงชื่อดัง พลัดตกจากเรือสปีดโบ๊ทกลางแม่น้ำเจ้าพระยา จนเสียชีวิต เมื่อคืนวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 (Thai PBS, 2565) ปัญหาความไม่สอดคล้องของ

อัตราโทษทางอาญาที่กำหนดให้ตรวจทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี อาจถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพได้เพราะไม่ต้องเข้าเงื่อนไขตามหลักความยินยอม เช่น คดีที่พันตำรวจโท ส. พบจำเลย มีกลิ่นสุราแต่ไม่สามารถวัดแอลกอฮอล์ได้ จึงขอให้แพทย์เก็บเลือดเพื่อตรวจสอบตามกฎหมาย เพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน (สหรัฐ กิติ ศุภการ, 2563) และปัญหาผลกระทบที่เกิดจากข้อสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายต่อบุคคลผู้ไม่ยินยอมให้ตรวจเป็นการปลุกการพิสูจน์ให้คู่ความ ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมของคู่ความในคดี

จากเหตุผลดังกล่าวจำเป็นต้องมีการศึกษาหลักเกณฑ์การรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มา พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่า แต่ละประเทศได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการของการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ไว้อย่างชัดเจน มีการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานตามแนวสากออกเป็น 2 ประเภท คือ พยานหลักฐานภายในร่างกาย และพยานหลักฐานภายนอกในร่างกายโดยมีเงื่อนไขของการตรวจพิสูจน์ที่แตกต่างกันไปสำหรับความผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกเท่านั้น หรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมก็อาจใช้หลักเหตุอันควรแต่ละคดี ทุกประเทศให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เกี่ยวข้องโดยจะดำเนินการภายใต้หลักความยินยอม และนโยบายทางอาญา ในส่วนของการไม่ยอมให้ตรวจพิสูจน์มีการกำหนดโทษทางอาญา มาตราการบังคับจากศาลหรือบทสันนิษฐานของกฎหมายตามบริบทและโครงสร้างทางกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศ เพื่อมาพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยโดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ส่งเสริมนโยบายในการฝึกอบรมบุคลากร พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ และนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้อำนวยความสะดวกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนากฎหมายว่าด้วยการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและลดปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การรวบรวมพยานหลักฐานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส
3. เพื่อวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Document Research) ของบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยรวบรวม

และสืบค้นข้อมูลจากบทความทางวิชาการ เช่น งานสารานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วารสารกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการศึกษารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร ข้อมูลอินเทอร์เน็ต บทความวิชาการ วารสารกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนคำพิพากษาที่ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศสโดยจะต้องเป็นเอกสารที่เผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ. 2000 - 2024

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์เอกสารและสรุปประเด็นในการวิจัย ผู้วิจัยนำเอกสารที่รวบรวมมาจากขั้นตอนที่ 1 ทำการตรวจสอบแหล่งข้อมูลทางกฎหมายโดยใช้การวิเคราะห์แบบ Peer Review เปรียบเทียบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน จากนั้นได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดทางกฎหมาย ได้แก่ หลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Due Process) และหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity Principle) เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาทางกฎหมาย พร้อมกำหนดกรอบการเปรียบเทียบ 4 ประการ คือ ขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน ประเภทคดีอาญาที่ต้องส่งตรวจพิสูจน์ และข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้าย นำเนื้อหามาเรียบเรียง วิเคราะห์ประเด็นและเปรียบเทียบไปตามคำถามการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลการศึกษาที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ข้อมูลทั้งหมดเพื่อศึกษาความเหมือนหรือความแตกต่างในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงแนวทางเสนอแนะในการแก้ปัญหาโดยพิจารณาข้อมูลที่ได้แต่ละประเทศเพื่อให้ได้ บทสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเด็นที่ 1	ขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน
อังกฤษ	มีรายละเอียดในการปฏิบัติไว้ใน code of practice Code D เรื่องชี้ตัวผู้ต้องหา
สหรัฐอเมริกา	ไม่มีขั้นตอนที่กำหนดไว้แน่นอน จึงต้องพิจารณาจากคำพิพากษาศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในคดี Schmerber v. California ว่าสามารถทำได้ หรือคดี Lee v. Winston ว่าไม่สามารถทำได้ กล่าวให้เข้าใจง่ายต้องกระทำภายใต้ การค้นและการยึดที่ต้องมีเหตุอันสมควรและพิจารณาข้อเท็จจริงทั้งสองคดีประกอบ

ตารางที่ 1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ (ต่อ)

ประเด็นที่ 1	ขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 55-1 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานประเภท non-intimate sample และการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานประเภท intimate sample ใน Title xx (หมวดที่ 20) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นหมวดที่ว่าด้วย ฐานข้อมูลลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ แห่งชาติตามมาตรา 706-54-56
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	มีการกำหนดประเภทของบุคคลสำหรับตรวจเลือดและร่างกายไว้โดยเฉพาะ คือ ผู้ต้องหา มาตรา 81a บุคคลอื่น 81c ผู้หญิง 81 d และวางหลักเกณฑ์ในการตรวจไว้เฉพาะ
ไทย	กรณีความผิดมีอัตราโทษจำคุกเกินสามปีต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจแต่ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ไว้

จากตารางที่ 1 พบว่า ประเทศอังกฤษได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวไว้เฉพาะเจาะจงโดยระบุรายละเอียดชัดเจนว่าพยานหลักฐานประเภทใดจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศไทยมีเฉพาะหลักกฎหมายที่เป็นขั้นตอนอย่างกว้างขวางที่เปิดโอกาสให้พนักงานเจ้าหน้าที่การดำเนินการตรวจพิสูจน์บุคคลด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งหลักการดังกล่าวอาจจะเป็นผลดีในส่วนที่เป็นการเปิดกว้างให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการดำเนินการเพื่อเกิดความสะดวก ส่วนผลกระทบที่ตามมาอาจจะเป็นความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่อาจจะทำการละเมิดหรือได้มาไม่ถูกขั้นตอนวิธีการตามที่กฎหมายให้การคุ้มครองไว้ และมีผลต่อการดำเนินคดีอาญาซึ่งถือว่าเป็นความมั่นคงของประชาชนและประเทศนั้น ๆ การสร้างความสับสนในกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้ประชาชนสูญเสียความเชื่อมั่นในระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ซึ่งอาจนำไปสู่การประท้วงหรือการต่อต้านที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เพราะการใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาช่วยให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นไปได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยลดความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม แต่ยังลดความผิดพลาดที่อาจเกิดจากการพึ่งพาพยานบุคคลหรือการให้การที่ไม่น่าเชื่อถือ อีกทั้งยังเสริมสร้างความยุติธรรมและความน่าเชื่อถือให้กับกระบวนการยุติธรรมโดยรวม สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย คือ การกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจในทางที่ผิด

ตารางที่ 2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งประเภทพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเด็นที่ 2	การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน
อังกฤษ	1. ตัวอย่างของร่างกายชนิดอย่างใกล้ชิด intimate sample ได้แก่ 1) ตัวอย่างเลือด น้ำอสุจิ เยื่อบุผิวต่าง ๆ ของเหลวในร่างกาย ปัสสาวะ ขนบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์และการเก็บสารคัดหลั่งที่เป็นรูปเปิดในร่างกาย 2) รอยประทับฟัน และ 3) การใช้ไม้พันสำลีเช็ดในส่วนที่ได้จากรูเปิดอื่นจากร่างกาย ยกเว้นปาก

ตารางที่ 2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการแบ่งประเภทพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ (ต่อ)

ประเด็นที่ 2	การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน
	2. ตัวอย่างของร่างกายชนิดอย่างไม่ใกล้ชิด non-intimate sample ได้แก่ 1) ตัวอย่างจากเส้นผมและเส้นขนบริเวณอื่นที่ไม่ใช่บริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ 2) ตัวอย่างที่เก็บได้ใต้ซอกเล็บหรือซอกเล็บ 3) การใช้ไม้พันสำลีเช็ดในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายรวมถึงปากแต่ไม่รวมถึงส่วนอันเป็นรูเปิดของร่างกาย 4) น้ำลาย และ 5) รอยประทับต่าง ๆ ของร่างกาย
สหรัฐอเมริกา	ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจน แต่พบว่า มีการกำหนดการแสวงหาพยานหลักฐานจากผู้ต้องหาเพื่อรวบรวม “สิ่งอื่นที่อยู่ในร่างกาย” หรือ “ส่วนร่างกาย”
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	มี 2 ประเภท คือ 1) การตรวจสอบส่วนประกอบภายนอก non-intimate samples ได้แก่ ตรวจสอบพรรณสัณฐาน ลายพิมพ์นิ้วมือ ลายพิมพ์ฝ่าเท้า หรือรูปถ่ายอื่น ๆ และ 2) การตรวจสอบส่วนประกอบภายใน intimate samples
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	โดยหลักกำหนดไว้เพียงการตรวจร่างกายและตรวจเลือดเมื่อพิจารณาแล้วแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การตรวจร่างกายตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 81a นี้เป็นการตรวจร่างกายแบบที่มีการล่วงเข้ามาในสิทธิของร่างกาย และการตรวจร่างกายแบบธรรมดา คือ ยืนยันคุณลักษณะร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา มาตรา 102
ไทย	การตรวจร่างกายภายนอก ตรวจตัว ลายพิมพ์นิ้วมือ ลายเท้าตาม ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1) การตรวจลักษณะละเมียดสีผิวในร่างกาย ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 การเก็บตัวอย่างที่ใช้เข็มเจาะเข้าร่างกาย เช่น เลือด เนื้อเยื่อผิวหนัง สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม การเก็บตัวอย่างที่ไม่ต้องใช้เข็ม เช่น เส้นผม ขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ

จากตารางที่ 2 พบว่า ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์แบ่งเป็น 2 ลักษณะหลัก คือ การตรวจสอบส่วนประกอบภายนอกร่างกายและการตรวจสอบส่วนประกอบที่รุกร้าเข้าไปในร่างกาย โดยมีการแยกประเภทสำหรับผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับอาชญากรรมที่แตกต่างกัน การสอบสวนสามารถดำเนินการได้เต็มที่ก่อนการฟ้องคดี ส่วนการแสดงความยินยอมมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ และในกรณีจำเป็นและเร่งด่วนสามารถดำเนินการตรวจพิสูจน์ได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกันในการไม่แยกประเภทการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทำให้การรวบรวมและพิสูจน์หลักฐานยากขึ้น เนื่องจากใช้หลักเกณฑ์เดียวกันในการตรวจทั้งผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกามีกฎหมายที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตรวจพิสูจน์ภายใต้หลักเหตุผลอันสมควร โดยศาลสูงกำหนดหลักเกณฑ์เป็นกรณี ๆ ไป สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย คือ ควรเสนอแนวทางการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์โดยแบ่งตามตัวอย่างภายในร่างกาย (Intimate) และตัวอย่างภายนอกในร่างกาย (Non-Intimate) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางสากลของต่างประเทศ

ตารางที่ 3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเภทคดีอาญาที่ต้องส่งตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเด็นที่ 3	ประเภทคดีอาญาที่ต้องส่งตรวจ
อังกฤษ	ความผิดอาญาทั่วไปซึ่งมีโทษจำคุก (Recordable Offence)
สหรัฐอเมริกา	เหตุอันสมควรและข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	หากเชื่อว่าบุคคลนั้น ๆ สงสัยว่ากระทำความผิดหรือพยายามกระทำความผิด
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดี
ไทย	คดีอาญามีโทษเกิน สามปีต้องอยู่ในเงื่อนไขความยินยอมและข้อสันนิษฐาน

จากตารางที่ 3 พบว่า ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศไทยได้กำหนดเงื่อนไขกรณีทั่วไปของการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การแบ่งประเภทความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกของประเทศอังกฤษและประเทศไทย โดยมีเงื่อนไขแตกต่างกันกล่าวคือ ประเทศอังกฤษมีเหตุว่าผู้ต้องหามีส่วนเกี่ยวข้องกับความผิดที่อาจจับได้และมีเหตุเชื่อว่าสิ่งที่ทำการตรวจนั้น สามารถยืนยันหรือพิสูจน์การกระทำได้ และการแบ่งเป็นเงื่อนไขของการตรวจที่ไม่ได้มีส่วนของการกำหนดอัตราโทษไว้เพียงพอเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย คือ การตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก เพราะว่าโทษจำคุกเป็นโทษที่มีผลกระทบโดยตรงต่อเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้ถูกตัดสินในคดีอาญา เพราะเป็นการจำกัดสิทธิในการเคลื่อนไหว การตัดสินใจและการใช้ชีวิตในรูปแบบที่บุคคลต้องการ ซึ่งถือเป็นการคุกคามสิทธิพื้นฐานตามที่ได้รับการคุ้มครองในกฎหมายและหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Due Process) ระดับสากล

ตารางที่ 4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้ายในการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเด็นที่ 4	ข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้าย
อังกฤษ	อาจมีผลเป็นไปในทางที่เป็นผลร้ายในการพิจารณาคดีได้ หากผู้ต้องหาปฏิเสธโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจว่าจะส่งสำนวนให้คณะลูกขุนพิจารณาหรือบังคับให้ผู้ต้องหาให้การตรวจพิสูจน์ได้
สหรัฐอเมริกา	-ไม่ปรากฏ-
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ได้กำหนดมาตรการทางอาญาว่ากรณีผู้ถูกตรวจให้การปฏิเสธคำสั่งดังกล่าวเป็นความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุก 1 ปี และปรับอีก 15,000 ยูโร ตามมาตรา 706-56 I หรือ กรณีปฏิเสธเป็นและเป็นบุคคลที่ศาลตัดสินว่ากระทำความผิดอาญาและ ต้องระวางโทษจำคุก 2 ปี และปรับ 30,000 ยูโร ตามมาตรา 706-56 II หรือศาลตัดสินว่าผิดอาญาถูกเพิกถอนสิทธิลดหย่อนโทษในอนาคตได้
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ในกรณีผู้ถูกตรวจไม่ได้ให้ความยินยอมโดยปราศจากเหตุอันสมควรกำหนดให้นำมาตรา 70 มาใช้บังคับโดยอนุโลมโดยผู้ถูกตรวจที่ปฏิเสธจะถูกเรียกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นและถูกกำหนดโทษปรับและหากไม่ชำระค่าปรับก็จะถูกกระทำจนกว่าจะปฏิบัติตามโดยการกระทำดังกล่าวมีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน นอกจากนี้ศาลอาจจะสั่งบังคับเจาะเลือดได้โดยออกคำสั่งเฉพาะ มาตรา 81c (6) มีนโยบายทางอาญาที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งบังคับให้ทำการตรวจเลือดหรือสารคัดหลั่งโดยใช้กำลังทางกายภาพได้และกำหนดโทษ

ตารางที่ 4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้ายในการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ (ต่อ)

ประเด็นที่ 4	ข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้าย
ไทย	ปรับสำหรับบุคคลผู้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลรวมทั้งให้ศาลมีอำนาจสั่งกักขังจนกว่าบุคคลนั้นจะยินยอมให้ตรวจอีกด้วย มีบทสันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่ได้พิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายแล้วแต่กรณี

จากตารางที่ 4 พบว่า แต่ละประเทศมีนโยบายทางอาญาแยกออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายทางอาญาที่มีผลเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่กำหนดให้ผลร้ายแก่ผู้ถูกตรวจจะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างกรณีที่ดินนั้นไม่ยินยอม หรือการตัดสินใจในการลดหย่อนโทษ
2. การกำหนดนโยบายทางอาญาที่จะต้องได้รับโทษจำคุก ปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ
3. ใช้มาตรการบังคับตรวจโดยขออนุญาตจากศาล

สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย คือ การยกเลิกบทสันนิษฐานดังกล่าวและใช้มาตรการบังคับตรวจโดยขออนุญาตจากศาลเพราะจะทำให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมทั้งในแง่ของการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องและการทำให้กระบวนการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาเป็นไปอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัญหาของการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามมาตรา 131/1 ของประมวลวิธีพิจารณาความอาญา คือ ความคลุมเครือของขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ ที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจมากเกินไป อาจทำให้เกิดความไม่เที่ยงตรงหรือการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา เช่น กรณีคดีฆาตกรรมนางบัวผัน ต้นสุหรือปากบ เมื่อนายปัญญา คงแสนคำ หรือเปี้ยก ได้รับสารภาพมาจากการใช้แรงขู่บังคับของพนักงานสอบสวน เพียงแต่การเก็บพยานหลักฐานจากหอยดเลือดเพียงสองหยดพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวและทำแผนประกอบคำรับสารภาพแล้ว เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏจากกล้องวงจรปิดว่าผู้ตายถูกเด็กวัยรุ่นทำร้าย (จิราภรณ์ ศรีแจ่ม, 2567) การกระทำของตำรวจดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนซึ่งทำให้เกิดความสงสัยและไม่เชื่อมั่นในความโปร่งใสและความยุติธรรมของระบบยุติธรรมไทย (เอกฤทธิ์ พิศณุภูมิ, 2555) เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษมีกระบวนการที่บัญญัติไว้ชัดเจนในพระราชบัญญัติการตำรวจและพยานหลักฐานทางคดีอาญา ค.ศ.1984 จึงควรเพิ่มบทบัญญัติที่กำหนดขั้นตอนในการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์
2. ปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งประเภทการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ประมวลวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 วรรคสอง การเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานจากร่างกาย เช่น เลือด, เนื้อเยื่อ, ผิวหนัง, เส้นผม, ปัสสาวะ และสารพันธุกรรม ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการดำเนินการของ

พนักงานสอบสวน เช่น กรณีคดีของ น.ส.ภัทรธิดา พัชรวีระพงษ์ หรือแตงโม นิดา ที่นายไพบูลย์ ตรีกาญจนานันท์ (โรเบิร์ต) ผู้ต้องหาปฏิเสธให้ตรวจ DNA จากเส้นผม (Thai PBS, 2565) แม้ว่าจะไม่เป็นประเด็นหลักของคดี แต่ยังสามารถใช้เชื่อมโยงคดีได้ ปัญหานี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการแบ่งประเภทพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เช่น ในประเทศอังกฤษ, สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่แบ่งตัวอย่างร่างกายเป็น 2 ประเภท คือ ตัวอย่างชนิดใกล้ชิด (Intimate Sample) และตัวอย่างไม่ใกล้ชิด (Non-Intimate Sample) (ภาณุพล บุรพันธ์ และอัจฉริยา ชูตินันท์, 2557) ซึ่งการแบ่งประเภทนี้จะช่วยกำหนดเงื่อนไขในการรวบรวมพยานหลักฐานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงควรเพิ่มบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์แล้วก็จะสามารถกำหนดเงื่อนไขในการรวบรวมพยานหลักฐาน

3. ปัญหาประเภทคดีอาญาที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งตรวจพยานทางวิทยาศาสตร์ การตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญานั้นเป็นการกระทบสิทธิในร่างกายของบุคคล จึงต้องมีการควบคุมโดยหลักความยินยอมจากผู้ถูกตรวจ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2558) หากไม่ยินยอมจะมีผลเสียต่อผู้ต้องหา/ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 สำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินสามปี พนักงานสอบสวนสามารถสั่งให้ตรวจได้โดยต้องทำตามเงื่อนไขว่า 1) ผู้สอบสวนรับผิดชอบ 2) กระทำโดยจำเป็นและสมควร 3) ผู้ถูกตรวจต้องยินยอม (สหรัฐ กิติ ศุภการ, 2563) การบังคับใช้กฎหมายนี้สอดคล้องกับทฤษฎี “Crime Control Model” ที่เน้นประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมแม้จะกระทบสิทธิประชาชน แต่เพื่อประโยชน์สังคม (สำนักกฎหมาย woody law, 2562) การบังคับใช้กฎหมายในการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อาจเกิดความไม่เท่าเทียมได้ แม้ความเสียหายจากการกระทำผิดจะมีความรุนแรงไม่ต่างกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างความเป็นธรรมและความไม่เท่าเทียมในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5886/2558 คดีนี้เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี จึงไม่อยู่ในบังคับมาตรา 131/1 วรรคสอง จึงควรเพิ่มบทบัญญัติกำหนดให้สามารถตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเท่านั้นซึ่งสอดคล้องกับประเทศอังกฤษ

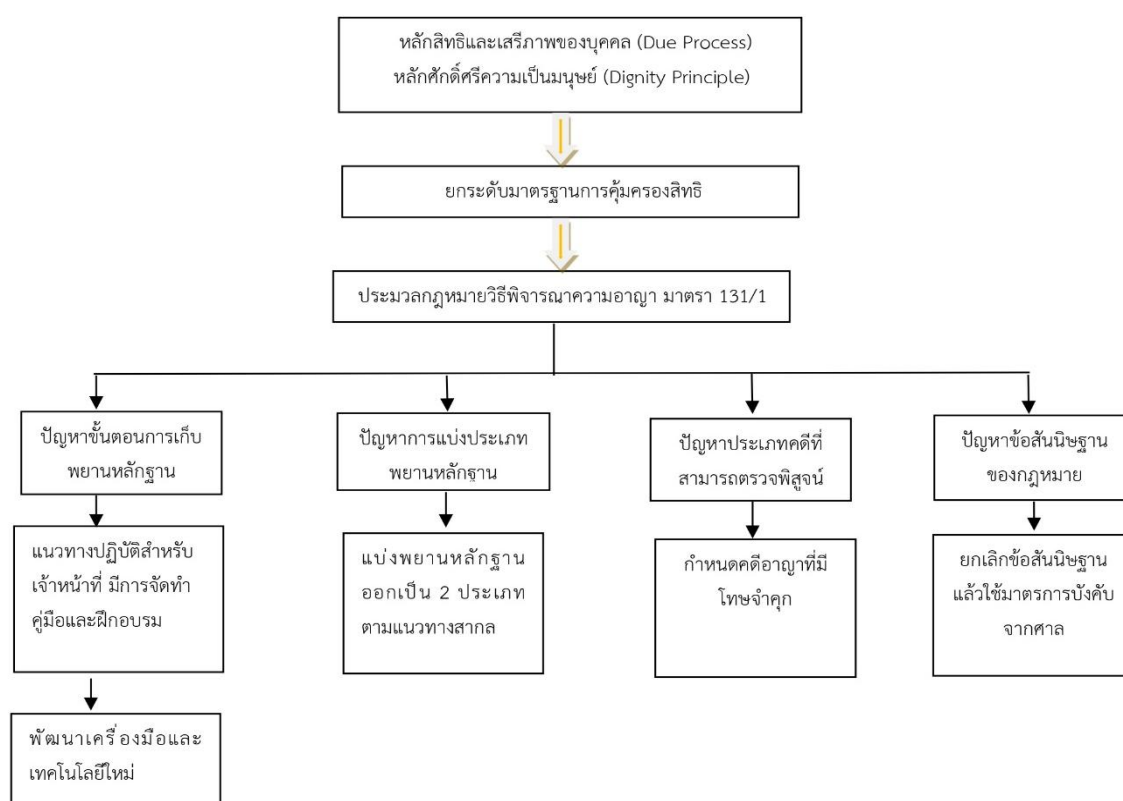
4. ปัญหาของข้อสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายเมื่อผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้ตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ คือ การสันนิษฐานว่า ข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจ ซึ่งส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายต้องรับภาระพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว เช่น คดีข่มขืนที่ผู้เสียหายเป็นเด็กไม่ยอมให้ตรวจ หากไม่สามารถหักล้างได้จะเสียเปรียบในคดี จากการเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ทุกประเทศมีมาตรการให้ศาลมีอำนาจบังคับให้ตรวจพิสูจน์ โดยไม่กำหนดเป็นข้อสันนิษฐานที่เป็นผลเสียต่อจำเลย จึงควรปรับปรุงกฎหมายไทยกำหนดบทบาทให้ศาลมีอำนาจบังคับให้ทำการตรวจพิสูจน์จึงเหมาะสมที่สุด (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ประมวลวิธีพิจารณาความอาญาฉบับที่ 28 พ.ศ. 2551 ที่ได้แก้ไขเพิ่มมาตรา 131/1 ขึ้นมาเกี่ยวข้องกับ การรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นพนักงานสอบสวนเพราะเหตุให้บทบัญญัติเกี่ยวกับพยานหลักฐานแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศในปัจจุบันซึ่งถือเป็นหลักการใหม่ที่สำคัญจะพบว่า การให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหา ผู้เสียหาย ตลอดจนบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ

กระทำความผิดที่เกิดขึ้นจะต้องกำหนดขั้นตอนวิธีการเก็บพยานหลักฐานที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่อื่นจะไม่ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในร่างกายและจำกัดอำนาจของรัฐได้อีกด้วย จึงควรยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรมไทยโดยมุ่งเน้นการบูรณาการหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Due Process) ที่กำหนดว่า บุคคลทุกคนต้องได้รับกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายที่ชัดเจนและโปร่งใส รวมถึงการปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้องในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในกระบวนการสืบสวนคดีอาญา และหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity Principle) เป็นการเคารพศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของทุกคน ในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะช่วยทั้งในด้านการสอบสวนและการใช้เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบหลักฐาน

ภาพที่ 1 กระบวนการแก้ไขปัญหาของการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์
ในชั้นพนักงานสอบสวน

สรุปและข้อเสนอแนะ

สำหรับปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นพนักงานสอบสวน สรุปได้ดังต่อไปนี้ ความไม่ชัดเจนของขั้นตอนการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ก่อให้เกิดช่องว่างในการใช้ดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่กว้างเกินไปอันจะส่งผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิของบุคคล นอกจากนี้ยังอาจลดความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมและเกิดปัญหาในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล

การไม่แบ่งประเภทพยานหลักฐาน ทำให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเพราะจะต้องใช้หลักเกณฑ์และวิธีการที่ต้องขอความยินยอมและกระทำเท่าที่จำเป็น ประเภทคดีอาญาที่เป็นเงื่อนไขของการตรวจพิสูจน์บุคคลพิจารณาเพียงอัตราโทษเท่านั้น กล่าวคือ หากอัตราโทษไม่เกินสามปีผู้ต้องหาจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามหลักความยินยอมในการตรวจพิสูจน์ สำหรับข้อสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายเป็นการผลักภาระพิสูจน์ให้คู่ความยังไม่สอดคล้องกับบริบทของไทย เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ใน 4 ประเด็น คือ 1) ควรกำหนดขั้นตอนและวิธีการที่ชัดเจนในการตรวจพิสูจน์บุคคลทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา โดยให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 2) การเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ตัวอย่างที่ต้องกระทำในร่างกาย (เลือด เนื้อเยื่อ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม) และตัวอย่างที่ไม่ต้องกระทำในร่างกาย (ผิวหนัง เส้นผม ขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ) โดยต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่กรณีจำเป็น 3) ควรกำหนดมาตรการให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ในคดีอาญาที่มีโทษจำคุก และ 4) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ยินยอมให้ตรวจพิสูจน์ พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขออนุญาตบังคับการตรวจพิสูจน์ได้ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายภาครัฐควรเน้นการฝึกอบรมพัฒนาความเชี่ยวชาญพนักงานสอบสวนที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพิสูจน์หลักฐาน และการให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิของบุคคลที่ถูกตรวจตามกฎหมาย โดยการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและการตรวจสอบคุณภาพการทำงาน จะช่วยให้การรวบรวมพยานทางวิทยาศาสตร์มีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีของเด็กและเยาวชนหรือกฎหมายเฉพาะเช่นคดีอาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงของรัฐ เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ ศรีแจ่ม. (2567). คดี “ป่าบัวผัน” สะท้อนปัญหาพนักงานสอบสวนตำรวจไทยและทัศนคติ “เป็นลูกตำรวจทำอะไรรู้ไม่ผิด” หรือไม่. เรียกใช้เมื่อ 29 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c9e2zl5534no>
- บรรเจิด สิงคะนติ. (2558). หลักพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ภาณุพล บุรพันธ์ และอัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). การคุ้มครองเด็กและผู้หญิงจากการตรวจพิสูจน์บุคคลโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตามมาตรา 131/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภาณุมาตร์ ชำคล้าย. (2565). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการนำเอาข้อมูลสารพันธุกรรมไปใช้ในคดีอื่น. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรันยา สีม. (2564). การสอบสวนในคดีอาญา. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>

- สหรัฐ กิติ ศุภการ. (2563). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.
- สำนักกฎหมาย woody law. (2562). Crime Control and Due Process. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/0WrNG>
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี 2562 เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส จำกัด.
- อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์. (2554). นิติวิทยาศาสตร์ 4 เพื่อการสืบสวนสอบสวน. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ดาวฤกษ์ จำกัด.
- เอกฤทธิ์ พิศณุภูมิ. (2555). การตรวจสอบประกอบของร่างกายกับการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Isra news. (2566). 5 ปี คดี ‘บอส’ ข้อครหาต้องเรื่อง-เลื่อนพบอัยการ 7 คน ก่อนอินเตอร์โพลแพร่ หมายจับทั่วโลก. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/DEc91>
- Thai PBS. (2565). ตร.แถลงปิดสำนวน “คดีแดงโม” 2,249 แผ่น ส่งฟ้อง 5 ผู้ต้องหา. เรียกใช้เมื่อ 29 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/314892>